

ELEMENTEN WIJKRECHTSPRAAK
DOELSTELLING, WERKWIJZE EN INRICHTING

de Rechtspraak

AUTEURS
DATUM

Matthijs Goedvolk, Wouter Jongebreur en Annemarijn Onstenk
7 november 2022

Inhoudsopgave

1	Doel van dit document	4
1.1	Inleiding	4
1.2	De pilots	4
		7
	Wijkrechtbank Eindhoven / Wijkrechtspraak Oost-Brabant	7
	Wijkrechtspraak op Zuid	9
	Buurtrechter Venserpolder	10
	Huis van het Recht	11
	Pilot Rechtsbijstand Hillesluis	12
2	Doelstelling	13
2.1	De start	13
2.2	Doel bepalen	13
2.3	Doelgroep	14
2.4	Focus	15
2.5	Betrokkenheid van partijen	16
3	Werkwijze	17
3.1	Inleiding	17
3.2	Gezamenlijk ontwerpen van werkwijzen	17
3.3	Concretisering van de doelgroep: inclusievoorwaarden bepalen	17
3.4	Instroomroute	18
3.5	Multidisciplinair en ketensamenwerking	18
3.6	Rol van regisseur	19
3.7	Rol van de rechter	20
3.8	Rol van de advocatuur	20
3.9	Casus-specifieke overleggen	21

4	Inrichting	22
4.1	Inleiding	22
4.2	Projectleiding	22
4.3	Tijd	22
4.4	Wijk, buurt of stad	23
4.5	Locatie van de zitting	23
4.6	Data en privacy	23
4.7	Communicatie	24
4.8	Monitoring en evaluatie	24
4.9	Leren van elkaar	24
5	Huis van het Recht en rechtsbijstand pilot Hillesluis	26
5.1	De pilot rechtsbijstand Hillesluis	26
5.2	Huis van het Recht in Heerlen	26
5.3	Deze pilots in verhouding tot de wijkrechtspraak	27

---

1 Doel van dit document

1.1 Inleiding

Voor het oplossen van uiteenlopende, meervoudige problemen van mensen en gezinnen zijn er op enkele plekken in Nederland pilots opgezet die het doel hebben om, effectief bij te dragen aan het oplossen van problemen (en strafzaken) van personen die te maken hebben met multiproblematiek. De veiligheid, de leefbaarheid en het maatschappelijk klimaat in wijken kan hiermee worden verbeterd. In verschillende projecten (gericht op wijkrechtspraak of andere initiatieven) wordt integraal gekeken naar de verschillende problemen (en mogelijk rechtszaken) van een persoon die bij de rechter komt of aanklopt voor juridisch advies of rechtsbijstand. Vaak bevinden deze problemen zich op verschillende leefgebieden. In de aanpak die wordt gehanteerd, kijkt men integraal naar een duurzame oplossing. Kenmerkend voor deze pilots is dat verschillende instanties, zoals de rechtspraak, het OM, gemeenten, advocatuur, GGZ, gemeentelijke hulpverlening, et cetera, nauw samenwerken.

De wijkrechtspraak wordt in een gefaseerd groeimodel verder (door)ontwikkeld. De rechtspraak wil graag aansluiten bij initiatieven van gemeenten om een dergelijke aanpak te starten. Dit zullen veelal gemeenten zijn die in het kader van het programma Preventie met Gezag (met bijbehorende subsidiemogelijkheden) deze aanpak willen gaan hanteren. Om projecten die gaan starten met een dergelijke pilot te ondersteunen, is een overzicht gewenst van de verschillende projecten wijkrechtspraak en pilots die zich richten op juridisch advies of rechtsbijstand. In dit document wordt informatie uit verschillende projecten samengebracht. Dit overzicht helpt beginnende initiatieven om richting te kiezen en keuzes te maken over de inrichting van het project.

1.2 De pilots

In dit document met een overzicht van de elementen die van belang zijn bij projecten die zich richten op wijkrechtspraak, zijn vijf pilots beschreven. De projecten die worden beschreven, zijn de Wijkrechtbank Eindhoven, de Wijkrechtspraak op Zuid in Rotterdam, de Buurtrechter Venserpolder in Amsterdam, het Huis van het Recht in Heerlen en de rechtsbijstand pilot Hillesluis in Rotterdam. Belangrijk om hierbij te benoemen is dat de projecten zich in verschillende stadia bevinden. De Wijkrechtbank in Eindhoven heeft in maart 2019 de eerste zaak behandeld. Dit project is in 2021 reeds geëvalueerd door de Universiteit van Amsterdam (zie ook: [Wijkrechtbank Eindhoven na onderzoek verlengd](#)). Ook het project Wijkrechtspraak op Zuid in Rotterdam loopt al langere tijd, namelijk sinds het voorjaar van 2020. Dit project is gedurende de looptijd geëvalueerd en bijgesteld. Na de zomer van dit jaar wordt de eindevaluatie verwacht. Ook de pilot rechtsbijstand Hillesluis en het project Huis van het Recht lopen al langere tijd, respectievelijk sinds eind 2019 en begin 2020. De Buurtrechter in Venserpolder is meer recent van start gegaan. De eerste zitting vond plaats in november 2021. De elementen die uit dit project worden meegenomen, zijn dus gebaseerd op de eerste ervaringen en op de doelen die zij beogen te bereiken in het project.

Deze vijf projecten zijn grofweg in twee categorieën in te delen. De eerste drie projecten richten zich op probleemoplossende wijkrechtbanken. De twee andere projecten richten zich op toegankelijke juridische dienstverlening en rechtsbijstand. Het doel van dit document is om projecten die met een aanpak willen starten gericht op wijkrechtspraak op weg te helpen. Daarom focust het eerste deel van het document op de eerste categorie. De eerste drie hoofdstukken van dit document gaan specifiek in op de elementen die van belang zijn bij pilots die zich richten op wijkrechtspraak, gebaseerd op de ervaringen uit de projecten in Eindhoven, Amsterdam en Rotterdam.

Het vierde hoofdstuk gaat in op de twee projecten die zich richten op toegankelijke juridische dienstverlening en rechtsbijstand.

Ondanks dat de twee projecten Huis van het Recht en de rechtsbijstand pilot Hillesluis geen wijkrechtspraak toepassen, dragen deze wel bij aan een laagdrempelige en eenvoudige toegang tot het recht. Zo biedt het Huis van het Recht in Heerlen een laagdrempelige toegang tot het recht via rechtsbijstand of, als nodig, via een uitspraak van de rechter. Rechtspraak is hier dus ook wel degelijk een belangrijk element. Ook hier wordt, wanneer een uitspraak van de rechter nodig is, gekeken naar een duurzame oplossing door problemen in samenhang te bekijken.

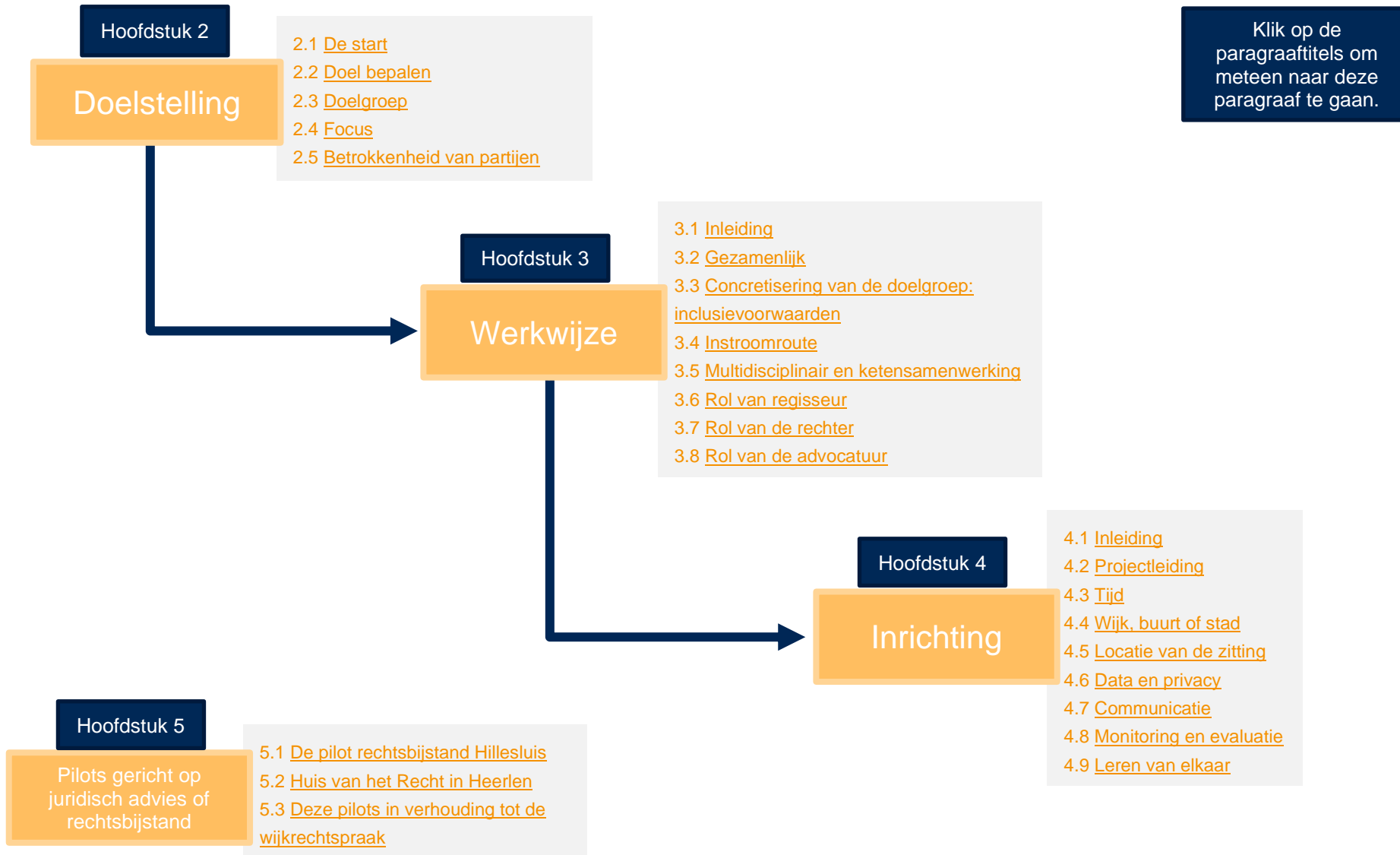
Het is om meerdere redenen relevant om deze pilots mee te nemen in dit document. Ten eerste is er een (mogelijke) verbinding tussen de twee soorten projecten. Beide aanpakken zouden elkaar namelijk kunnen versterken. Wanneer een casus wordt aangemeld bij een project gericht op rechtsbijstand terwijl de casus mogelijk beter behandeld kan worden in een project gericht op wijkrechtspraak, kan een casus

doorverwezen worden naar de andere aanpak. Wanneer deze verbinding duidelijk wordt gelegd, is dit voor beide projecten gunstig. In beide aanpakken is sprake van een ketenbrede samenwerking, waar mogelijk over en weer lessen uit getrokken kunnen worden.

Wanneer er in een regio op beide vlakken (rechtsbijstand en wijkrechtspraak) nog geen initiatieven bestaan, is het tevens goed om kennis uit beide velden mee te nemen. In dit geval is het nuttig om te verkennen wat er al bestaat op het gebied van rechtsbijstand en probleemoplossende rechtspraak. Op deze manier kan er gekeken worden waar een nieuwe pilot zich op moet richten. Door de verbinding tussen de twee werkwijzen te maken, kan de toegang tot het recht verfijnd worden.

Op de volgende pagina's volgt een korte beschrijving van de projecten die zijn betrokken in dit document.

Overzicht inhoud

Wijkrechtbank Eindhoven / Wijkrechtspraak Oost-Brabant

Eind 2019 is de eerste Wijkrechtbank van Nederland geopend in Eindhoven. Verdachten die verschijnen voor de strafrechter kampen vaak met multiproblematiek. Met het opleggen van een straf verdwijnen die problemen niet. Sterker nog, de problemen kunnen groter worden. In de Wijkrechtbank worden problemen integraal aangepakt, waardoor er meer kans op herstel is en minder kans op recidive. Onder regie van een rechter werken organisaties zoals de gemeente, het Openbaar Ministerie, advocatuur, reclassering, woningstichtingen en diverse hulpverleningsinstanties in de wijkrechtbank samen aan zaken van betrokkenen met multiproblematiek.

Ketenpartners werken samen om de problemen van een betrokkene in diverse leefgebieden samen met hem of haar op te lossen. De wijkrechtbank stimuleert op die manier dat betrokkenen hun leven op orde brengen, aan herstel werken voor henzelf en de buurt, het eventuele slachtoffer onder ogen komen, een dagbesteding zoeken en bijvoorbeeld iets doen aan mogelijke schulden of andere problemen.

De officier van justitie kan besluiten een strafzaak voor te leggen aan de wijkrechtspraakrechter in plaats van aan de politierechter als duidelijk is dat een verdachte kampt met diverse problemen. Denk aan schulden, een vechtscheiding, drugsgebruik, schoolverzuim of huisvestingsproblemen). Dan meldt de officier de zaak aan bij de advocaat van de verdachte en bij de reclassering. De advocaat legt aan de verdachte de procedure uit en vraagt bij welke organisaties informatie mag worden opgevraagd. De reclassering gaat in gesprek met de verdachte en stelt een plan op voor een aanpak van de problemen. Als er sprake is van een slachtoffer, meldt de officier dit aan Slachtofferhulp Nederland.

Als er veel verschillende problemen zijn, meldt de officier de zaak bij de gemeente. Er wordt een casusoverleg gehouden waarin medewerkers van de betrokken organisaties alvast samen de mogelijkheden en onmogelijkheden in kaart te brengen en bespreken wat voor

---

traject in gang moet worden gezet. De rechter, gerechtsjurist en advocaat zijn niet bij een casusoverleg aanwezig. Als er minder organisaties betrokken zijn bespreekt de officier de zaak en het plan van de reclassering in een overleg met de verdachte en zijn advocaat.

De wijkrechtspraakrechter houdt in alle zaken een zitting. De rechter gaat in gesprek met de verdachte over het strafbare feit en zijn of haar problemen. De betrokken organisaties uit de wijk/omgeving of de mensen uit het netwerk van de verdachte komen mee naar de zitting. Als er slachtoffers zijn, ontvangen zij ook een uitnodiging voor de zitting. Onder regie van de wijkrechtspraakrechter worden afspraken gemaakt waar de verdachte en alle betrokken (hulp)organisaties zich aan moeten houden. De rechter doet uitspraak in de strafzaak en legt bij de problemen passende bijzondere voorwaarden op. De verdachte moet actief meewerken en aan de slag met zijn problemen. De wijkrechtspraakrechter houdt ook na de zitting vinger aan de pols of iedereen zich aan de gemaakte afspraken houdt en plant indien nodig een terugkomzitting.

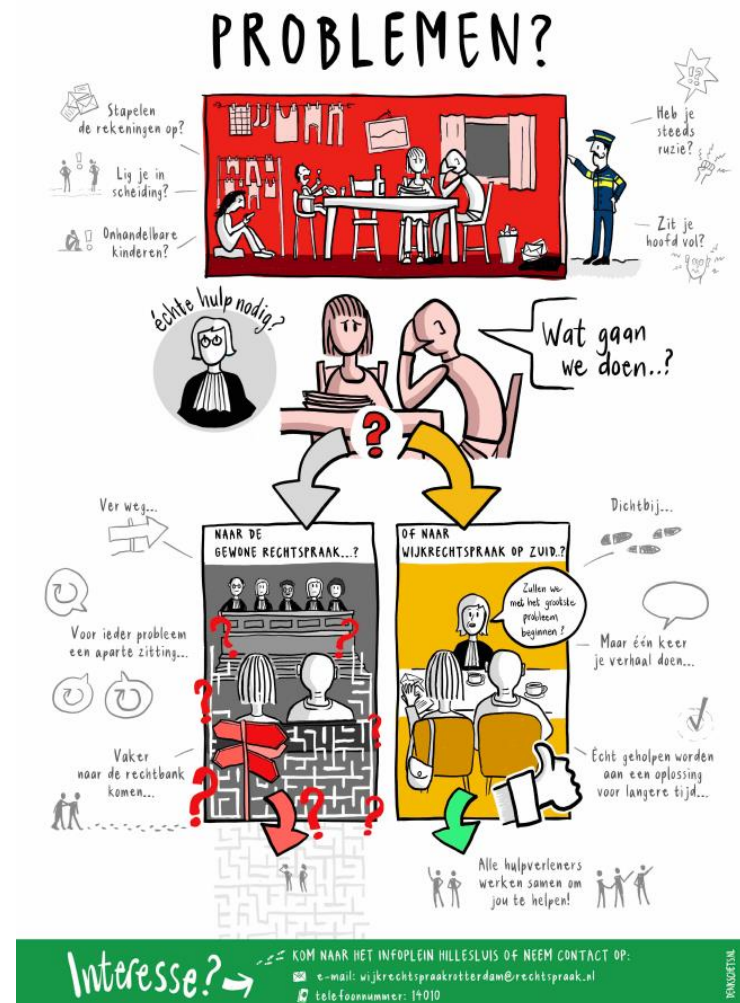
Wijkrechtspraak op Zuid

Na de voorbereidingsfase in 2019 is in het voorjaar van 2020 het project Wijkrechtspraak in Rotterdam Zuid gestart. In het project bieden professionele instanties hulp aan buurtbewoners uit vijf Rotterdamse wijken: Bloemhof, Hillesluis, Afrikaanderwijk, Feijenoord en Vreeswijk. De bewoners die worden geholpen hebben problemen op twee of meer leefgebieden. Het project richt zich in beginsel op personen met multiproblematiek die via het strafrecht (inclusief jeugdstrafrecht en leerplicht), via de schuldenrechter of via een zorgsignaal in beeld zijn gekomen. De problemen kunnen betrekking hebben op allerlei leefgebieden zoals financiën, geestelijke gezondheid, huisvesting, dagbesteding, werk, opleiding (leerplicht) en de justitiële strafrechtketen (voor lichte vergrijpen). Door een integrale en gecoördineerde aanpak wordt gezocht naar een duurzame oplossing. De professionals werken hierbij onderling nauw samen. De beslissing van de wijkrechter kan bijdragen aan duurzame oplossingen door zaken van de bewoners integraal te behandelen.

In dit project werkt de rechtbank Rotterdam samen met de politie, het Openbaar Ministerie, de advocatuur, de gemeente Rotterdam, het Zorg- en Veiligheidshuis en het Nationaal Programma Rotterdam Zuid. Daarnaast is er een nauwe samenwerking met de reclassering, de Raad voor de Kinderbescherming en andere instanties. Het project richt zich op kwetsbare mensen die de weg naar de rechtbank doorgaans moeilijk weten te vinden. De ambitie is om de kloof te dichten tussen de meest kwetsbare bewoners en de rechtbank, die door hen vaak als afstandelijk en intimiderend wordt ervaren.

Het uitgangspunt van het project is dat er integraal wordt gekeken naar de verschillende problemen (en rechtszaken) van een bewoner die bij de rechter komt. Bij een regulier proces bestaat het risico dat de rechter met een vonnis onbedoeld trajecten van andere partijen doorkruist. Daarom wordt een zaak bij Wijkrechtspraak op Zuid besproken in een zogenoemd multidisciplinair overleg (MDO) waarin betrokken partijen hun visie op de bewoner en de situatie bespreken en gezamenlijk een plan van aanpak maken. De advocaat van de bewoner is aanwezig bij het MDO. Het plan van aanpak (integraal advies) wordt voorgelegd aan de rechter.

De rechter voert actief regie en kijkt welke beslissingen er nodig zijn om de problemen van de bewoner effectief aan te pakken. De rechter is geen hulpverlener en wijst nog steeds vonnissen en legt straffen op. De integrale behandeling door de rechter kan er aan bijdragen dat de bewoner beter en gericht door de hulpverlenende instanties geholpen kan worden.

Buurtrechter Venserpolder

De Buurtrechter beoogt de leefbaarheid en de veiligheid in de wijk te vergroten, door enerzijds toegang tot het recht gemakkelijker en zichtbaarder te maken en anderzijds de maatschappelijke effectiviteit van de rechtspraak te vergroten. De Buurtrechter beoogt in een vroeg stadium rechtsgebied-overstijgend, oplossings- en/of herstelgericht te interveniëren bij (multi)problematiek op het gebied van leefbaarheid, inkomen en/of veiligheid.

Soms spelen er bij één persoon veel problemen tegelijk, bijvoorbeeld schulden, conflicten in het gezin of tussen ex-partners, schoolverzuim of kleine strafbare feiten. Wanneer de bewoner bij de buurtrechter komt, dan zal deze inventariseren welke problemen er nog meer spelen en deze in samenhang bekijken. Samen met de wijkbewoner én alle instanties die actief zijn, gaat de Buurtrechter op zoek naar een effectieve en duurzame oplossing.

De Buurtrechter richt zich ook op preventieve gesprekken bij schoolverzuim, een huiselijk conflict of een stagnerend hulpverleningstraject. Zo kan een rechter er bijvoorbeeld voor zorgen dat de leerling weer naar school gaat of dat de bewoner en hulpverlener op een goede manier samen verdergaan, zonder dat de jongere een strafblad of dat hiervoor een formele (en dure) gerechtelijke procedure moet worden opgestart. De buurtrechter gaat samen met de bewoner en andere partijen in gesprek om naar een passende oplossing te zoeken. Daarover worden vervolgens, als alle betrokkenen zich daarin kunnen vinden, afspraken gemaakt. De rechter monitort de voortgang indien en zolang het nodig is voor het maken van vervolgsafspraken.

De Buurtrechter werkt intensief samen met het Wijkactieteam en het buurtteam die in hetzelfde pand gehuisvest zijn. Ook organiseert de Buurtrechter proactief verbinding met de bewoners in Venserpolder door buiten de zittingen om bijeenkomsten te organiseren over bijvoorbeeld zorgpremies en geldzaken voor jeugdigen. Dit onder de noemer *'justice with the people'*.

Huis van het Recht

De kern van het concept Huis van het Recht in Heerlen is de inrichting van een fysiek loket waar mensen naar binnen moeten kunnen lopen. Toegankelijkheid en nabijheid zijn daarbij belangrijk, maar ook dat mensen zich vooral echt gehoord voelen. Mensen die zich melden, worden te woord gestaan door professionals die in staat zijn om een inschatting te maken van hun problemen én hun hulpbehoefte – domeinoverstijgend. In het Huis is bovendien een rechter beschikbaar die partijen kan bewegen tot een schikking, maar ook, over de rechtsgebieden heen, een uitspraak kan doen.

Het loket, dat is ingericht bij de vestiging van het Juridisch Loket in Heerlen, moet mensen met multiproblematiek helpen de juiste weg te vinden naar de hulpverlenende organisaties. De mens staat centraal. Door hulp en advies op maat te geven, wordt verdere escalatie van de problemen voorkomen. Daar hebben zowel de persoon zelf als ook de directie omgeving, de wijk en de samenleving baat bij.

In het Huis van het Recht wordt er samen met de betrokkene gekeken naar de problemen en wordt er stap voor stap uitgelegd welke mogelijkheden er zijn. Zo wordt er toegewerkt naar een persoonlijk advies om eerder en sneller tot een oplossing te komen. Het Juridisch Loket in Heerlen is dé plek waar mensen terecht kunnen voor juridisch advies. De medewerkers gaan een geheel nieuwe werkwijze hanteren door bij meervoudige problematiek een scan van de problemen te maken. Als de problematiek geschikt is om aan te pakken binnen het Huis van het Recht en de betrokkene wil hieraan meewerken, dan wordt hij begeleid naar een instantie, die het meest geschikt is om de problemen in samenhang op te lossen, indien nodig met hulp van een advocaat.

Pilot Rechtsbijstand Hillesluis

In de pilot Rechtsbijstand in Hillesluis (een wijk in Rotterdam Feijenoord) geven sociaal raadslieden, het Juridisch Loket en waar nodig de sociale advocatuur, ondersteuning aan het wijkteam, in de hoop zo tot snelle en betere oplossingen te komen voor mensen met juridische problemen. Sociaal raadslieden en het JL hebben wekelijks een spreekuur. En voor als een advocaat nodig is, is er een piketlijst.

Door de aanpak is het mogelijk om juridische problemen eerder te signaleren, op te pakken en op te lossen. In de pilot kijken de partners samen naar zaken die bij het wijkteam binnenkomen. Ze kijken bijvoorbeeld of er juridische aspecten zitten aan het probleem van de rechtszoekende. Voor complexere zaken is er een kort lijntje met sociaal advocaten. Het lokale netwerk is belangrijk en daarbij is het essentieel dat partijen elkaar kennen en weten te vinden. Hierdoor kunnen verschillende kanten van het probleem worden bekeken en door de meest aangewezen hulpverlener worden opgepakt. Inmiddels is de pilot uitgebreid naar heel Feijenoord.

---

2 Doelstelling

2.1 De start

In navolging van de Amerikaanse *community courts* zijn er in Nederland (Eindhoven, Rotterdam en Amsterdam) projecten gestart gericht op de aanpak van multiproblematiek door wijkrechtbanken een probleemoplossend karakter te geven. Dit kan door de inzet van het strafrecht, maar ook door de inzet van civiel of bestuursrecht, hulpverlening, een preventief gesprek, een incassozaak, et cetera. Een integrale, persoonsgerichte aanpak moet voorkomen dat personen opnieuw strafbare feiten plegen of opnieuw problemen gaan ervaren. De wijkrechtbanken en hulpverlening werken samen om achterliggende oorzaken van criminaliteit en andere problemen aan te pakken en om met een integrale benadering te werken aan het op orde krijgen van het leven van bewoners met multiproblematiek.

Het ontwerpen en opzetten van wijkrechtspraak is een traject waarin aan de voorkant goed nagedacht moet worden over de inrichting en de uitvoering. Het denkwerk aan de voorkant vormt de basis voor de verdere uitvoering van het project en voor de samenwerking tussen de betrokken ketenpartners. Het is daarom van groot belang dat er voldoende tijd wordt besteed aan deze fase en er geen overhaaste beslissingen of keuzes worden gemaakt. Het creëren van draagvlak en het vinden van overeenstemming is onmisbaar voor een succesvolle uitrol en uitvoering van een dergelijk project. De fase waarin een project wordt opgezet en uitgedacht is van invloed op de keuzes die verder in het project worden gemaakt en op de inrichting van het project. In dit hoofdstuk gaan we in op een aantal onderdelen die in de eerste fase terugkomen. We zetten uiteen waar bij het opzetten van een project over nagedacht moet worden en wat keuzes zijn die gemaakt kunnen worden.

2.2 Doel bepalen

Het startpunt van het opzetten van een initiatief, is **het bepalen van de doelstelling**. *Wat is het doel van het project? Wat wil je bereiken met het project?* Het is van belang hier goed over na te denken en ook keuzes in te maken. Maar hoe kom je tot deze doelstellingen?

Aangezien er al meerdere projecten bestaan die zich richten op wijkrechtspraak, kunnen deze als inspiratie dienen voor projecten die hiermee willen starten. Op landelijk niveau leeft binnen de organisatie van de rechtspraak al langer en breder de wens om te komen tot een meer 'maatschappelijke effectieve rechtspraak'. Hiervoor zijn er al eerder pilots geweest met als doel om de afstand tussen de rechtspraak en burger te verkleinen, zoals de Spreekuurrechter, de Rotterdamse Regelrechter (inmiddels ingebed in het reguliere werkproces) en de Overijsselse Overlegrechter. De projecten gericht op wijkrechtspraak hebben een ander doel, namelijk de probleemoplossende strafrechtspleging, soms in aanvulling op voorgaande doelstelling. De Wijkrechtbank in Eindhoven, de Wijkrechtspraak in Rotterdam en de Buurtrechter in Venserpolder vonden inspiratie bij de *community courts* Red Hook en Brownsville in New York. Ondanks dat de projecten in doelstellingen door elkaar geïnspireerd kunnen raken, is er ook volop ruimte voor een project om eigen doelstellingen te bepalen.

We zien dat de projecten de voorbereidingsfase gebruiken om doelstellingen te formuleren. Door middel van verschillende soorten bijeenkomsten (zoals leerateliers, werksessies, simulatiebijeenkomsten, et cetera) wordt in deze fase bekeken wat de wensen en ideeën zijn rondom het opzetten van een pilot. Hierbij is het belangrijk om niet alleen vanuit het justitieel domein te redeneren, maar ook om de wensen en ideeën van andere belangrijke ketenpartners en rechtsgebieden mee te nemen en om letterlijk in de wijk te beginnen. Dit kan bijvoorbeeld door gesprekken in de wijk te voeren waarbij bewoners(organisaties) en maatschappelijke instellingen betrokken worden en behoeften worden geïnventariseerd. In

de voorbereidingsfase kunnen dan tevens de doelstellingen van het project worden bepaald, die regio afhankelijk kunnen zijn.

Wat hierbij helpend kan zijn, is het opstellen van een **doelenboom**. Een doelenboom helpt je een visie te vertalen in concrete, bereikbare doelen en kan zorgen voor beweging. Een doelenboom dwingt om doelen realistisch en meetbaar te maken, zodat tastbare resultaten waarschijnlijker zijn. Met een doelenboom wordt vooraf nagedacht over het hoofddoel van een aanpak of project. Vervolgens worden er subdoelen (meer specifiek) gesteld, die gerelateerd zijn aan het hoofddoel. Door het gebruik van een doelenboom, kan een globaal doel geconcretiseerd worden naar praktische doelstellingen.

Figuur 1. Voorbeeld van een hoofddoel en subdoel

De projecten die in het vorige hoofdstuk beschreven staan, richten zich op het verminderen van multiproblematiek, door middel van de inzet van de juiste hulpverlening en wanneer nodig het strafrecht. Het verminderen van multiproblematiek zien we terug in de voornaamste doelstelling die de projecten hebben geformuleerd, bijvoorbeeld de doelstelling om te streven naar *integrale en duurzame probleemoplossing bij multiproblematiek*. Maar, zoals in de evaluatie van de Wijkrechtbank in Eindhoven is benoemd, is het irreëel om te verwachten dat alle problemen van betrokken bewoners op korte termijn allemaal zijn opgelost (wat ook niet de verwachting was). Echter, het bouwen van een netwerk rondom de persoon, waarbinnen aan die problemen 'gewerkt' kan worden, ligt wel binnen bereik. De doelstellingen van de projecten zijn over het algemeen tevens

gericht op het verminderen van recidive, door te zoeken naar een *duurzame* oplossing. De gedachte is dat wanneer problemen blijvend opgelost worden, de kans kleiner wordt dat een bewoner opnieuw de fout ingaat.

De doelstelling om te streven naar het oplossen van multiproblematiek is vaak niet de enige doelstelling die wordt gesteld. Wanneer pilots meer vanuit het strafrecht zijn ingericht, zijn doelstellingen hieraan gerelateerd, zoals het vergroten van de veiligheid in de buurt, het voorkomen van recidive et cetera. Wanneer het strafrecht een minder grote rol speelt, zien we dit ook terug in de doelstellingen. Hierbij kan het bijvoorbeeld gaan om het bieden van laagdrempelige juridische hulp of het verbeteren van de samenwerking met het sociaal domein. Deze subdoelen zijn afhankelijk van het globale doel (zie doelenboom).

Andere doelstellingen die aan de projecten worden verbonden:

- a. Direct gericht op de persoon, problematiek en wijk:
  - i. Het voorkomen van escalatie of vermeerdering van problemen;
  - ii. Bijdragen aan vermindering van de overlast in de buurt, de leefbaarheid en veiligheid vergroten;
  - iii. Het voorkomen van recidive;
  - iv. De toegankelijkheid van rechtshulp en hulpverlening vergroten.
- b. Indirect (randvoorwaardelijk) gericht op de problematiek:
  - i. Het vergroten van de toegankelijkheid van het recht door te investeren in een rechter dichtbij en laagdrempelig, ook om het vertrouwen van bewoners (in kwetsbare wijken) waar nodig te herstellen;
  - ii. Het verbeteren van de ketensamenwerking: ketenpartners weten elkaar te vinden in de integrale aanpak van (complexe) multiproblematiek en zoeken elkaar actief op;
  - iii. De verbinding tussen het sociale en juridische domein.

2.3 Doelgroep

Het bepalen van de doelgroep van het project is een volgende stap. De doelgroep waarop het project zich richt, kan verschillen van project tot project en is afhankelijk van de gekozen

---

doelstellingen. Soms staat de doelgroep daar al specifiek in benoemd, soms is het nodig deze nog verder te expliciteren. Leeftijd is een belangrijke component om te betrekken in de analyse en keuze voor de doelgroep. Jongeren (18-) en jongvolwassenen verdienen zeker in het licht van het programma Preventie met Gezag bijzondere aandacht.

Zoals ook al bij de doelstelling terugkwam, is een generiek kenmerk van de doelgroep in alle projecten, de aanwezigheid van multiproblematiek. De projecten zijn ontworpen en opgezet met het idee om personen die te maken hebben met multiproblematiek te helpen en een oplossing te bieden. Verder zien we dat er tevens vaak een juridische component is. Bij de projecten Wijkrechtspraak op Zuid, de Wijkrechtbank in Eindhoven en de Buurtrechter in Venserpolder betreft dit een gerechtelijke procedure van de betrokken bewoner. Dit kan een strafrechtelijke procedure zijn, maar kan ook andere rechtsgebieden (incassozaken, familiezaken, leerplicht, ondertoezichtstelling, et cetera) betreffen.

Bij het bepalen van de doelgroep, wordt tegelijkertijd bepaald welke rechtsgebieden er meegenomen worden in de opzet van de projecten. Ligt de focus op het afhandelen van strafrechtelijke zaken en het oplossen van achterliggende problemen? Of worden ook civielrechtelijke procedures, zoals huurrecht, in het project meegenomen?

Vanuit de definitie van de doelgroep kunnen vervolgens verdere keuzes worden gemaakt, zoals het bepalen van inclusievoorwaarden (zie ook paragraaf 3.3).

2.4 Focus

Bij de bestaande projecten zien we een verschil in de mate waarin zij (bewust) meer of minder focus hebben aangebracht bij het opzetten van de pilot. In alle pilots is multiproblematiek het belangrijkste uitgangspunt, maar er worden verschillende keuzes gemaakt in het breed inzetten van het project of het specifiek focussen op bepaalde rechtsgebieden.

Zo zien we dat de Wijkrechtbank in Eindhoven ervoor heeft gekozen om het strafrecht als beginpunt te nemen en hier tevens de focus op te houden. Een strafrechtelijke procedure

bij een bewoner is immers het beginpunt van het proces. De Wijkrechtspraak op Zuid heeft een bredere focus waarbij ze naast mogelijke strafzaken tevens kijken naar lopende zaken in andere rechtsgebieden en problemen op andere levensgebieden, om deze integraal te bekijken en op te lossen. Naast de strafzaken zijn binnen de pilot Wijkrechtbank Eindhoven ook positieve ervaringen opgedaan met de behandeling van civiele (schulden)zaken van mensen met multiproblematiek. De rechtbank Oost-Brabant werkt medio 2022 aan een voorstel voor een vervolg van de civiele zaken.

Bij de Buurtrechter in Amsterdam is de focus ook breder. Zo behandelt de Buurtrechter ook leerplicht- en incassozaken en voert preventieve, oplossingsgerichte gesprekken, zonder dat er sprake is van een formele zitting.

Bij het opzetten van een pilot, is het goed om na te denken wat het beginpunt is. Is dit strafrecht? Of wordt ervoor gekozen om het breder in te zetten? Daarbij zien we dat het goed is om de balans te vinden tussen té veel focus aanbrengen (waardoor het project zich slechts op een selecte doelgroep focust) en het té breed inzetten (waardoor de aanpak mogelijk versnipperd raakt). Het gaat erom zo goed mogelijk aan te sluiten bij wat de bewoners met multiproblematiek nodig hebben. Hierbij is een 'brede blik' wel nodig. De keuzes voor focus en scope moeten ook in bekeken worden in het licht van een minimale instroom die nodig is om vast te stellen of een nieuwe aanpak/werkwijze werkt en of hierop een efficiënt proces is in te richten.

Bij de reeds bestaande projecten zien we dat er goed is nagedacht aan de voorkant en er goede overwegingen zijn gemaakt bij het bepalen van de focus. Een middel dat hiervoor gebruikt wordt, zijn de zogenoemde '*leerateliers*' of '*ontwerpateliers*'. Het inzetten van deze ateliers aan de voorkant van de projecten is iets wat we bij initiatieven zien terugkomen. De bedoeling van de leerateliers is om te bepalen wat er nodig is, zodat vanuit daar bepaald kan worden welke focus de projecten gaan hebben. Ontwerpateliers kunnen gebruikt worden om samen met de betrokken ketenpartners de aanpak en werkwijze vorm te geven.

Zo is er bij de opzet van de Wijkrechtspraak in Rotterdam met een groot aantal professionals vanuit het straf-, zorg- en sociaal domein uit Rotterdam-Zuid gesproken over

---

de mogelijkheden waarop het project Wijkrechtspraak mogelijk de al lopende werkwijzen en initiatieven kan versterken. Ook hier werden er leerateliers georganiseerd op inhoudelijke thema's (Huiselijk geweld, Schulden en Zorg/Psychische problemen). Ook in Eindhoven werd er in leerateliers bekeken of de betrokkenheid van een rechter ertoe zou kunnen leiden dat zaken effectiever zouden kunnen worden behandeld. Bij de Buurtrechter in Amsterdam is er een uitgebreide verkenningsfase geweest waarin met bewoners(organisaties) en maatschappelijke organisaties is gesproken om problemen en behoeften op te halen. Ook zijn leerateliers gebruikt om een plan van aanpak te ontwerpen (zie ook paragraaf 3.2).

2.5 Betrokkenheid van partijen

Bij het ontwerpen en opzetten van een project gericht op wijkrechtspraak en multiproblematiek is het belangrijk om na te gaan welke partijen, ketenpartners et cetera betrokken moeten worden in de samenwerking. De selectie aan partijen vloeit logischerwijs voort uit de focus die bepaald is voor het project en de doelstelling. Wanneer deze duidelijk is (wat willen we bereiken met de pilot), is het vrij eenvoudig om te bepalen welke partijen betrokken moeten worden in de pilot. Het is raadzaam om bij de verkenning en het inrichten van het project in ieder geval de rechtbank en rechters te betrekken.

Bij de start is het goed om een duidelijk beeld te hebben van de startpositie van alle betrokken partijen. Hierbij moet bijvoorbeeld nagedacht worden over de volgende vragen:

- a. Past de aanpak van het project binnen de reguliere werkwijze van de partij?
- b. Wat moet er ingeregeld of ingericht worden om de partij op de juiste manier onderdeel te laten zijn van de aanpak?
- c. In hoeverre is de partij op de hoogte van het doel en de aanpak van de pilot?
- d. Is het voor alle partijen duidelijk welke rol zij spelen in de aanpak?

Om voldoende draagvlak te creëren voor het project is het goed om alle partijen tijdig te betrekken (en bij elkaar te roepen). Hierdoor komen alle neuzen dezelfde kant op te staan en is iedere partij goed op de hoogte van zowel het doel van het project en de beoogde aanpak. Bovendien bevordert het de samenwerking wanneer er vanaf begin af aan samen

opgetrokken wordt. In het volgende hoofdstuk bespreken we hoe professionals kunnen worden aangehaakt om het proces te bepalen.

---

3 Werkwijze

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk gaat in op de werkwijze van het project en het proces om daartoe te komen. Een goede organisatie is noodzakelijk voor een goed verloop van het project. Maar wat is er belangrijk bij een goede organisatie? Waar moet je aan denken en wat moet er ingesteld worden? Welke werkwijze werkt het beste bij de gekozen doelstellingen? Welke stappen moeten er ondernomen worden in de werkwijze en welke ketenpartner heeft welke rol in de stappen?

3.2 Gezamenlijk ontwerpen van werkwijzen

Wanneer er is ingestemd met een voorstel voor het opzetten van een project, is de volgende stap het verkennen hoe het project uitgevoerd gaat worden. Om draagvlak te creëren en ervoor te zorgen dat professionals goed aangehaakt zijn en blijven, is het belangrijk om het proces en aanpak samen met de professionals te ontwerpen.

Bij het project Buurtrechter in Amsterdam is er een verkenningsfase geweest, waarin opgehaald werd wat de behoeften van bewoners waren en welke mogelijkheden in de wijk Venserpolder centraal stonden. In de daarop volgende ontwerpfase is in de zogenoemde 'leerateliërs' voor elk van de opgehaalde thema's de inzet van de Buurtrechter procesmatig uitgewerkt in een plan van aanpak. Hierbij was er een nauwe samenwerking tussen de sociale en juridische hulpverleners (denk bijvoorbeeld aan de coördinator van het mediationbureau van de rechtbank en *social workers*) en andere professionals die daarbij nodig zijn, werkzaam bij de politie, de advocatuur, het openbaar ministerie en diverse partners uit het sociaal-maatschappelijke domein.

Bij de Wijkrechtspraak in Rotterdam zijn ook op basis van de uitkomsten van de leerateliërs conceptwerkprocessen opgesteld. Vervolgens is er een projectgroep ingericht om de

voorbereidingen te treffen om het project Wijkrechtspraak op Zuid plaats te laten vinden. In Eindhoven was er sprake van een vergelijkbare werkwijze.

3.3 Concretisering van de doelgroep: inclusievoorwaarden bepalen

Een van de eerste keuzes bij de opstart van het project, is het bepalen wie er deel kan nemen aan de pilot. Met andere woorden: wat is de concrete uitwerking van de doelgroep en welke inclusievoorwaarden worden gesteld aan deelname aan het project? Bij de reeds lopende projecten, zien we dat hierin verschillende keuzes gemaakt kunnen worden. Hieronder benoemen we de veelvoorkomende inclusievoorwaarden en welke keuzes mogelijk zijn.

- a. **Multiproblematiek.** Wanneer een project zich richt op bewoners met multiproblematiek, is het belangrijk om vast te stellen welke problemen er spelen bij de bewoner en om te bepalen wanneer er sprake is van multiproblematiek? Vaak wordt hierbij de norm gehanteerd dat een bewoner op minimaal twee verschillende leefdomeinen of -gebieden problemen ervaart.
- b. **Verantwoordelijkheid nemen.** In de bestaande projecten zien we terugkomen dat ervoor wordt gekozen dat deelnemers alleen kunnen deelnemen wanneer zij verantwoordelijkheid nemen voor het gepleegde feit of zij enige bereidwilligheid tonen om problemen aan te lossen. Een mogelijke achterliggende gedachte hierbij kan zijn dat deze personen meer openstaan voor hulpverlening en gemotiveerd zijn. In Rotterdam, waar geformuleerd is dat er sprake is van bereidwilligheid bij de betrokken bewoner om mee te werken, speelt de advocaat een belangrijke rol in het kunnen bewegen van de deelnemende bewoner. Wanneer besloten is dat een bewoner kan deelnemen aan de aanpak wanneer hij of zij verantwoordelijkheid neemt voor het gepleegde feit, is er ook een ander effect denkbaar. De mogelijkheid bestaat dat personen bekennen zodat ze in de aanpak van het project mee kunnen doen. Mogelijk kan deelname aan het project voor hen voordelig uitwerken, ongeacht of ze het strafbare feit wel of niet gepleegd hebben. Het is goed om bewust

---

te zijn van de mogelijkheid dat deze personen mogelijk verantwoordelijkheid nemen voor een feit dat niet gepleegd is.

- c. **Zwaarte van de zaak.** Is er sprake van een *licht* strafbaar feit (zoals bedreiging, belediging, mishandeling, diefstal, kleinere drugszaken et cetera)?
- d. **Andere openstaande zaken.** Zijn er ook andere openstaande zaken (zoals civiele zaken (leerplichtzaken, incassozaken, ontruimingszaken, et cetera)?
- e. **Instemming.** In de projecten kan ervoor worden gekozen dat de bewoner actief toestemming moet geven voor behandeling door de wijkrechtspraak. Dit kan samengaan met het geven van toestemming voor het delen van informatie en gegevens. In de lopende projecten zien we naast deze vorm, waar er actief instemming gegeven wordt, tevens dat zaken kunnen instromen zonder dat de bewoner actief instemming geeft. Zo kan ervoor gekozen worden om bewoners met strafrechtelijke procedures in te laten stromen via ZSM, waarbij de betrokken bewoner zelf niet actief hoeft in te stemmen.
- f. **Gebied.** Pilots richten zich doorgaans op een bepaald gebied, wijk of buurt. De bewoner dient woonachtig te zijn in het gebied waar het project zich op richt.
- g. **Leeftijd.** Pilots kunnen ervoor kiezen om alleen bewoners van volwassen leeftijd (18 jaar) te includeren of ook minderjarigen deel te laten nemen (bijvoorbeeld wanneer het project zich ook op schoolverzuim richt).
- h. **Individu of gezin.** Bij het bepalen van de doelgroep kan bepaald worden of het project bedoeld is voor individuen of dat ook gehele gezinnen geholpen kunnen worden.

3.4 Instroomroute

Een volgende stap is het bepalen hoe een bewoner in de aanpak kan instromen. Nu helder is welke doelgroep precies wordt beoogd, kan worden gekeken hoe deze personen het best bereikt kunnen worden. Hierbij is het belangrijk om te bepalen via welke route dit loopt en welke personen bevoegd zijn om een bewoner aan te melden voor bij de pilot.

Bij de Wijkrechtspraak in Rotterdam kan het wijkteam een melding doen van een geschikte casus en deze aanmelden voor de wijkrechtspraak. Maar ook advocaten, sociaal

raadsliden van de gemeente, de Raad voor de Kinderbescherming, de rechtbank en de leerplichtambtenaar kunnen zaken aanmelden. Daarnaast wordt er op ZSM een check gedaan op de binnengekomen casussen en kan de rechtbank een geschikte casus aandragen voor de wijkrechtspraak. In Eindhoven is eveneens de officier van justitie degene die de selectie van zaken uitvoert, waarbij dit via ZSM loopt. Ook wordt er hier gekeken of de aanmeldingen via wijkagenten zouden kunnen lopen.

Bij het project Buurtrechter in Amsterdam kunnen zaken via verschillende routes binnenkomen. Hier bestaan, net zoals bij de projecten in Rotterdam en Eindhoven de mogelijkheid om strafzaken op ZSM te selecteren. Er zijn ook andere aanmeldroutes. Zo kan bijvoorbeeld een zorgverzekeraar incassozaken aandragen voor de buurtrechter. Daarbij is de ambitie om dit later uit te breiden, zodat ook andere schulden (zoals schulden bij energiemaatschappijen) meegenomen kunnen worden. Bij problematisch schoolverzuim kan de leerplichtambtenaar jongeren en/of hun ouders aanmelden bij de Buurtrechter. Daarnaast kunnen ook bewoners zelf zich tot de buurtrechter wenden, bijvoorbeeld wanneer er sprake is van een huiselijk conflict. Deze aanmeldingen lopen via het mediationbureau van de rechtbank.

3.5 Multidisciplinair en ketensamenwerking

In projecten die zich richten op wijkrechtspraak en het oplossen van multiproblematiek zijn veel verschillende ketenpartners betrokken. Het is ook van belang om de manier van samenwerking vast te leggen. Om de doelstelling om multiproblematiek bij betrokken bewoners op te lossen te behalen, is een multidisciplinaire samenwerking onmisbaar. Wanneer er sprake is van problemen op meerdere leefgebieden, is een aanpak nodig vanuit verschillende (hulpverlenings)perspectieven.

Het opzetten of verbeteren van de aanpak van (complexe) multiproblematiek kan, zoals in hoofdstuk 1 benoemd is, één van de doelstellingen zijn van projecten. Domeinen die betrokken zijn bij de aanpak van multiproblematiek zijn doorgaans het zorgdomein, justitiedomein en sociaal domein. De ketenpartners die hierbij een belangrijke rol spelen zijn:

-
- a. De *gemeente* (wijkteams) om bewoners te bewegen richting hulpverlening en om hulpverlening in vrijwillig kader te bieden;
  - b. Het *Zorg en Veiligheidshuis* om procesregie te voeren om tot een integrale domein overstijgende aanpak te komen;
  - c. De *advocatuur* om eerder relevante informatie over de betrokken bewoner in te brengen, zodat dit meegenomen kan worden in de integrale aanpak en in het advies richting de rechter. Ook kan de advocatuur een rol spelen in het uitleggen aan de bewoner hoe de aanpak verloopt en welke toegevoegde waarde dit voor de betrokken bewoner heeft;
  - d. De *politie* om een signalerende rol te spelen bij multiproblematiek en als informatiebron voor contextinformatie;
  - e. Het *Openbaar Ministerie* om zaken met multiproblematiek te selecteren en te adviseren over een passende inzet van het strafrecht;
  - f. De *rechtbank* om door een gecoördineerde en integrale aanpak en behandeling beter recht te doen aan de problematiek;
  - g. *Reclassering* om een integraal advies te geven richting de rechter, waarbij de relevante contextinformatie vanuit andere ketenpartners op verschillende leefgebieden wordt meegenomen.

Wanneer duidelijk is welke ketenpartners betrokken moeten worden, is de volgende stap in het inrichten van het project hoe de multidisciplinaire samenwerking vormgegeven kan worden. Een belangrijke vraag hierbij is wie of waar de informatie vanuit alle betrokken ketenpartners wordt verzameld en hoe de samenwerking in het proces verloopt.

Omdat het gaat om casussen waarbij er sprake is van multiproblematiek, moet er vanuit verschillende organisaties informatie verzameld worden om een compleet beeld van een betrokken bewoner te kunnen vormen. Een logische plek om deze informatie bij elkaar te brengen kan het Zorg- en Veiligheidshuis zijn. Het is gezien de privacywetgeving noodzakelijk om zorgvuldig om te gaan met het delen van informatie. Niet alle (domeinoverstijgende) informatie mag (zomaar) gedeeld worden. Dit vraagt om zorgvuldige afwegingen en een juridische basis (en convenant) om informatie te mogen delen.

De taak om informatie te verzamelen kan ook bij een specifieke persoon belegd worden. Bij de Wijkrechtbank in Eindhoven kiezen ze ervoor om dit bij de procesregisseur (vanuit de gemeente) te beleggen. Voorafgaand inventariseert de betrokken advocaat welke partijen er betrokken zijn bij een casus, zodat de procesregisseur weet waar hij informatie kan opvragen.

3.6 Rol van regisseur

Bij samenwerking is het van belang om ook na te denken over wie de regie heeft. Bij elk project is gekozen voor de inzet van een professional die de regie voert over een casus. Het is belangrijk dat er een professional het overzicht bewaart. Een belangrijke eerste stap is om te bepalen wat 'regievoering' precies inhoudt. We zien dat er verschillende rollen rondom 'regie' worden bepaald in de projecten. Zo kan het gaan om regie over een casus, maar ook regie over een zitting of regie over het project (zie paragraaf 4.2). Het is belangrijk om deze verschillende vormen van regie te onderscheiden en hier duidelijkheid in te creëren. Wanneer dit niet of onvoldoende gebeurt, kan dit tot veel verwarring leiden bij de verschillende betrokken ketenpartners.

De procesregisseur uit het Zorg- en Veiligheidshuis kan een belangrijke rol spelen in het project. In het reguliere werk van een procesregisseur is hij of zij bezig met het adviseren over meervoudige problematiek, overlast, criminaliteit of het coördinatie over casussen heen. Ook speelt de procesregisseur vaak een rol bij een vastgelopen proces of een stagnerende samenwerking in een casus. Vanuit deze ervaring en expertise, kan de procesregisseur de aangewezen persoon zijn om te bepalen wie of welke organisatie de casusregie het beste op kan pakken.

De rechtbank houdt veelal de regie op stafrechtelijke componenten, zoals het al dan niet combineren van procedures, het aanhouden van een bewoner, de monitoring, et cetera. De gedachte hierachter is dat het gezag van de rechter, zijn/haar doorzettingsmacht en onafhankelijke positie in combinatie met het feit dat de rechter vanaf zijn/haar opleiding oog heeft voor de rechtsbescherming van de verdachte en een eerlijk proces, de ervaring heeft om zittingen te leiden en met rechtzoekenden te communiceren en over juridisch-

---

inhoudelijke kennis beschikt op verschillende rechtsgebieden voordelen zijn die de rechter geniet boven de andere professionals.

3.7 Rol van de rechter

Kenmerkend voor de beoogde aanpak in de wijkrechtspraakprojecten is de actieve rol van de rechter, die verder kijkt dan het mogelijke strafbare handelen, door (ook) te kijken wat er ingezet moet worden vanuit hulpverlening om problemen op te lossen en kijkt naar de samenvoeging van gerechtelijke procedures. De rechter kijkt ook vanuit andere (hulpverlenings)perspectieven naar de achterliggende oorzaken van de voorliggende problematiek van betrokken bewoners. Bovendien wordt er in de wijkrechtspraakprojecten meer tijd voor een zitting gereserveerd, waardoor er meer tijd is om met de betrokken bewoner in gesprek te gaan tijdens de zitting. Daarnaast is de bejegening van betrokken bewoners en de aandacht die besteed wordt aan een casus en de betrokken bewoner kenmerkend voor de wijkrechtspraak. In Rotterdam wordt de reguliere procedure gevolgd, maar dat staat een goed gesprek tussen de rechter en de betrokken bewoner niet in de weg.

De rechter krijgt in reguliere zaken (uitgaande van strafzaken) doorgaans alleen het reclasseringsrapport te zien en beschikt alleen over de informatie en aanbevelingen die daarin gedaan worden. Bij de wijkrechtspraakprojecten is de rechter meer voorgelicht door de andere ketenpartners. Omdat de rechter over een betere informatiepositie beschikt, is hij in staat om een goed geïnformeerde beslissing te nemen, waaronder over welke andere organisaties er betrokken moeten worden. Dit vraagt (ook) een andere houding van de betrokken rechters. Meer dan gebruikelijk gaat de rechter ook in gesprek met de verdachte. Dit vraagt een ander soort communicatie. Afhankelijk van de insteek van het project speelt de rechter een groter of minder grote rol in de aanpak.

3.8 Rol van de advocatuur

De advocatuur speelt een belangrijke rol wanneer het om wijkrechtspraak gaat. Advocaten kunnen bewoners bijstaan in gerechtelijke procedures. Advocaten hebben in de projecten

een vergelijkbare rol als in andere zaken. Zij zijn de vertrouwenspersoon voor de cliënt en hebben de taak om de rechtspositie van de betrokkene en een eerlijke procesgang te bewaken. Bij het betrekken van de advocatuur in de wijkrechtspraak, is het belangrijk om duidelijk met hen te communiceren over de aanpak. Het is essentieel dat zij goed op de hoogte zijn van de aanleiding van het project, de doelstellingen, hoe het project is opgesteld en welke werkwijze er wordt gehanteerd.

De Wijkrechtbank in Eindhoven werkt in het project met een poule aan advocaten die de betrokken bewoners bijstaan. Er is daarbij gezocht naar maatschappelijk betrokken advocaten die variëren in deskundigheid op verschillende rechtsterreinen. De advocaten werken in duo's voor de wijkrechtbank. De advocaten onderhouden het contact met de betrokken bewoners. Advocaten spelen een belangrijke rol in de aanmeldfase, doordat zij na de selectie een eerste gesprek voeren met de betrokken bewoner om te verifiëren of de bewoner uit vrije beweging toestemming geeft voor behandeling door de Wijkrechtbank Eindhoven en voor het delen van informatie met ketenpartners. Doorgaans besteden advocaten meer tijd per zaak en per betrokken bewoner in vergelijking met reguliere zaken. Dit komt onder andere doordat er meer tijd nodig is om de doelgroep goed te kunnen bedienen. De advocaat verricht meer voorbereidend werk en overlegt met ketenpartners. Dit is extra ten opzichte van zijn reguliere werkzaamheden.

De Wijkrechtspraak in Rotterdam werkt eveneens met een poule aan advocaten. De betrokken bewoner krijgt een advocaat uit de poule toegewezen, tenzij de bewoner zelf een voorkeursadvocaat heeft. De rol van de advocatuur is hierbij groter. De advocaat brengt het perspectief van de betrokken bewoner in tijdens het multidisciplinair overleg (zie paragraaf 3.9) en koppelt tevens de ideeën over het plan van aanpak terug aan de bewoner.

De keuze voor een poule aan advocaten heeft als voordeel dat deze advocaten deskundigheid ontwikkelen met betrekking tot de werkwijze van de pilot. Door met een vaste poule te werken, krijgt een advocaat vaker te maken met een casus binnen de wijkrechtspraak. Hierdoor leren zij het proces goed kennen en ontwikkelen zij kennis. Bovendien kan het efficiënt zijn om met een kleinere poule te werken, zodat er niet steeds

---

nieuwe advocaten wegwijs in de aanpak gemaakt hoeven te worden. In Rotterdam zijn na de eerste ervaringen criteria voor deelname van advocaten geformuleerd. Vervolgens is er via de orde van advocaten een brede uitvraag gedaan.

In het project Buurtrechter in Amsterdam is er bewust voor gekozen om juist niet met een poule te werken, vanuit de veronderstelling dat de werkwijze van het project goed aansluit bij de rol van de advocaat. Doordat er niet met een poule wordt gewerkt, hopen ze bij een grotere groep advocaten bekend is hoe het proces verloopt en waar het project over gaat. Wel is het zo dat advocaten per persoon gemiddeld minder ervaring opdoen met de nieuwe werkwijze dan wanneer er wordt gewerkt met een poule met advocaten. Daarmee duurt de implementatie mogelijk langer.

3.9 Casus-specifieke overleggen

Wanneer de situatie van een betrokken bewoner in kaart is gebracht, kan vervolgens bepaald worden welke aanpak het best passend zou zijn in de specifieke situatie van de bewoner. Om dit goed te kunnen doen, kunnen professionals samengebracht worden om zo gezamenlijk te komen tot een plan van aanpak. In Rotterdam wordt er een multidisciplinair overleg (MDO) georganiseerd onder regie van het Zorg- en Veiligheidshuis. Hierin wordt de problematiek van de bewoner besproken en wordt er samen nagedacht welke oplossing passend zou zijn. Alle direct betrokken ketenpartners (behalve de rechtspraak) sluiten aan bij het MDO. Tijdens het MDO wordt informatie tussen ketenpartners gedeeld, waardoor er een goed beeld van de persoon wordt gevormd. Dit leidt tot een plan van aanpak. De uitkomst uit het MDO is bepalend in het verdere verloop van het traject. In Rotterdam blijkt dat dit een grote meerwaarde is van de Wijkrechtspraak op Zuid. Doordat alle ketenpartners bij elkaar zijn en er al zoveel mogelijk informatie is verzameld over de betrokken bewoner, lukt het om sneller gezamenlijk te kunnen beslissen wat er nodig is voor de betrokken bewoner. De voorbereiding in het MDO kan ervoor zorgen dat zaken sneller verlopen, doordat er voor de zitting al bedacht is wat het beste advies is.

In Eindhoven vindt voorafgaand aan de zitting een zogenoemd casusoverleg plaats waar hulpverleners en reclasseringsmedewerkers onder leiding van de procesregisseur van de

gemeente een plan van aanpak opstellen, dat als advies dient aan de rechter. Bij het casusoverleg worden de officier van justitie, de reclasseringsmedewerker, (indien al betrokken) de generalist van Wij Eindhoven en alle andere hulpverleners of instanties die relevant zijn voor een casus uitgenodigd. De rechter, juridisch medewerker en advocaat zijn dus niet bij dit overleg aanwezig. Ook in de evaluatie van de Wijkrechtbank in Eindhoven wordt het multidisciplinaire casusoverleg gezien als grootste pluspunt en meerwaarde van de wijkrechtbank. Door samen aan tafel te zitten en vanuit een gezamenlijk doel naar een zaak te kijken, worden, volgens de onderzoekers, (vermeende) tegenstellingen doorbroken.

---

4 Inrichting

4.1 Inleiding

Bij de inrichting van een project wijkrechtspraak komt er veel kijken. Hieronder gaan we in op verschillende elementen. Sommige elementen zijn noodzakelijk voor een goed verloop van de wijkrechtspraak. Andere elementen bevatten een keuzemogelijkheid, waarbij bij de inrichting van het project gekeken kan worden wat de best passende keuze is. Ook deze keuzes lichten we in dit hoofdstuk toe.

4.2 Projectleiding

Om het project goed te laten verlopen, zien we dat er in de projecten een of meerdere (deel)projectleiders worden aangesteld. De dagelijkse gang van zaken staat onder leiding van de projectleiders. Deze projectleider opereert op tactisch niveau en heeft goede lijntjes binnen de eigen organisatie. De projectleider coördineert, onderhoudt alle interne en externe contacten en legt (wanneer nodig) verantwoordelijkheid af. Een belangrijke taak van een projectleider is dat de verwachtingen en werkwijzen van alle verschillende ketenpartners op elkaar worden afgestemd. Ook het ondersteunen van en sturen op de veranderopgave binnen (een aantal van) de organisaties intern is een belangrijke taak van de projectleider. Voor het vervullen van de rol van projectleider is voldoende tijd nodig. De benodigde omvang is lastig 'te normeren', vanwege wat nodig is in verschillende fasen van het project en de verschillen in veranderopgaven. Duidelijk is dat de rol er niet 'zomaar' bij gedaan kan worden, zonder daar tijd en ruimte voor te maken.

In Rotterdam is er vanuit alle betrokken organisaties een projectleider aangesteld. De projectleiders komen maandelijks bijeen in de projectgroep om de gang van zaken te bespreken en, waar nodig, bij te kunnen sturen. In Eindhoven is ervoor gekozen om het project vanuit de rechtbank te organiseren, maar waarbij er tevens een projectleider vanuit het OM en vanuit de gemeente is aangewezen. In Amsterdam zijn er twee projectleiders

(vanuit de rechtbank en de gemeente Amsterdam) aangesteld met een kernteam onder zich, waarbij er vertegenwoordiging is vanuit alle betrokken ketenpartners, onderzoekers en een externe organisatieadviseur.

Ondanks dat de wijkrechtspraak vanuit de rechtbank georganiseerd wordt, betekent niet dat de projectleiding per definitie in handen moet zijn van een rechter. De projecten in Rotterdam en Eindhoven laten immers zien dat dit geen noodzaak is voor een goedlopend project. Bovendien is de betrokkenheid van alle ketenpartners op bestuurlijk, tactisch en operationeel niveau essentieel voor een goedlopende aanpak. Daar speelt de projectleider een belangrijke rol in.

4.3 Tijd

Pilots zijn proeven om te onderzoeken in hoeverre een project uit te voeren is en wat de resultaten van een project zijn, voordat een aanpak breder wordt geïmplementeerd. Dit betekent in de praktijk dat het project naast reguliere werkwijzen bestaan. Dit zorgt ervoor dat betrokken professionals en ketenpartners in sommige gevallen extra rollen of extra werkzaamheden krijgen in het kader van de pilot. Een voorbeeld is dat de reclassering meer tijd besteedt aan het komen tot een advies, maar hier niet altijd extra tijd voor krijgt. Dit kan ertoe leiden dat de werkzaamheden in eigen tijd worden gedaan. Het is belangrijk om hier bij stil te staan en mogelijk ook op te acteren. Ook voor de betrokkenheid van de (sociale) advocatuur is het belangrijk dat er aandacht is voor de beschikbaarheid. Voor het succesvol uitrollen van een pilot, is het van belang dat de betrokken ketenpartners voldoende tijd hebben om te kunnen investeren in de pilot. Pas dan kunnen de meeste resultaten worden geboekt. Bij het organiseren en inrichten van het project moet er worden nagedacht worden hoe er tijd vrijgemaakt kan worden voor de betrokken professionals om hun taken goed uit te kunnen voeren.

4.4 Wijk, buurt of stad

Bij het opzetten van een project gericht op wijkrechtspraak bestaat er een keuze in de reikwijdte van het project: focust het project zich op een bepaalde wijk of buurt of is de reikwijdte de hele stad? Verschillende overwegingen spelen hierbij.

Zo kan er besloten worden om in beginsel op een wijk of zelfs een bepaalde buurt te focussen. Het voordeel hiervan is dat het project op kleine schaal opgezet kan worden, wat de uitvoering van en de samenwerking in het project overzichtelijk maakt. We zien dat er in dit geval gekozen wordt om contextgericht te werken. Zo wordt er gekozen voor wijken waar meer criminaliteit, sociale problematiek of overlast speelt. In deze wijken zullen de meeste geschikte casussen gevonden kunnen worden en kan een pilot wijkrechtspraak een groter effect hebben. Voor de start van het project (in de pilotfase) kan het helpen om het project niet te groot op te zetten. In een kleiner gebied is het gemakkelijker om een pilot goed in te richten en optimaal werkend te krijgen. Wel is het daarbij goed om gedurende de uitvoering na te denken over de opschaalbaarheid: bestaat de mogelijkheid om het project (alsnog) uit te breiden naar andere wijken en buurten of zelfs naar de hele stad of naar het hele arrondissement (gezien het gelijkheidsbeginsel)? Wat is daarvoor dan nodig?

Ook kan er gekozen worden om een gehele stad als gebied mee te nemen. Een voordeel hiervan is dat gemakkelijker is om voldoende zaken te selecteren. Bij de Wijkrechtbank in Eindhoven is bijvoorbeeld gekozen om casussen vanuit de gehele stad te kunnen includeren. Deze beslissing is genomen nadat het moeilijk bleek om voldoende zaken uit de wijk Oud-Woensel alleen te selecteren. Op deze manier kon er voldoende ervaring met de behandeling van zaken opgedaan worden. Het meten van effecten kan immers alleen wanneer er voldoende deelname aan het project is. Bovendien kan een pilot een doel hebben dat zich richt op een hele stad, zoals bij het project Huis van het Recht in Heerlen. Het doel hierbij is een fysiek loket voor alle bewoners uit Heerlen.

4.5 Locatie van de zitting

De zitting is een centraal onderdeel van de wijkrechtspraak. Hierbij zien we dat de zittingslocatie zich vaak bevindt in de wijk zelf, bijvoorbeeld in een wijkgebouw. Projecten die voor deze optie kiezen, doen dit vanuit de overweging dat het laagdrempeliger is voor bewoners om hier naar toe te komen. Vaak zijn zij bekend met het gebouw en is het binnengaan van een wijkgebouw minder 'intimiderend' of 'indrukwekkend' dan een grote rechtbank. Bovendien hebben bewoners minder reistijd en minder reiskosten. Deze laagdrempeligheid wordt gezien als een werkzaam element. De ervaring van de betrokken bewoners rondom een zitting wordt hiermee anders. Naast de locatie en zittingsruimte, zien we tevens dat rechters in bij de Wijkrechtbank in Eindhoven niet in toga verschijnen. Bij de Wijkrechtspraak op Zuid in Rotterdam verschijnt de rechter wel in toga en bij de Buurtrechter in Venserpolder ook, wanneer het om een strafzitting gaat. Volgens betrokkenen maakt de laagdrempeligheid van de locatie en de benaderbare rechter het gemakkelijker voor de betrokken bewoner en rechter om een (meer) gelijkwaardig gesprek te voeren.

4.6 Data en privacy

Een belangrijk onderdeel voor een goedlopend project gericht op wijkrechtspraak is het inregelen van goede werkwijze rondom het uitwisselen van data en privacygevoelige gegevens. In dergelijke pilots gaat het, vanzelfsprekend, over gevoelige informatie over de betrokken bewoners. Ketenpartners moeten informatie over de betrokken bewoners met elkaar kunnen uitdelen. Belemmeringen als gevolg van de privacywetgeving moeten worden weggenomen.

Dit kan vaak opgelost door de betrokken bewoner een toestemmingsformulier te laten tekenen bij deelname aan de pilots. Met toestemming van de betrokkenen kunnen in de meeste gevallen gegevens worden gedeeld en kan vrijelijk worden overlegd binnen het netwerk van hulpverleners. Dit maakt het makkelijker om gezamenlijk een plan op te stellen. Ook is het raadzaam om privacyfunctionarissen te betrekken. Zij kunnen adviseren over uitwisselen van data en privacygevoelige gegevens. Zo wordt er bij de buurtrechter

---

in Amsterdam op de zitting aan de betrokken bewoners tevens hun toestemming gevraagd. Dan is sprake van *informed consent* als basis voor de gegevensuitwisseling.

Voor de start van het project is het belangrijk om een *data protection impact assessment* (DPIA) uit te voeren. Dit is een instrument om vooraf de privacyrisico's van een gegevensuitwisseling en -verwerking in kaart te brengen. En om daarmee maatregelen te kunnen nemen om de risico's te beperken.

4.7 Communicatie

Bij de aanvang van een nieuwe pilot is het goed om na te denken hoe er bekendheid gegeven gaat worden aan het project. Dit geldt voor de interne communicatie, maar zeker ook voor de communicatie richting bewoners om de aanpak bekend te maken. Met betrekking tot interne communicatie is het belangrijk om goed na te denken over hoe de bekendheid onder de ketenpartners kan worden vergroot, ook binnen de organisaties van betrokken ketenpartners. De bekendheid is van belang voor professionals om te weten dat en hoe ze casussen kunnen aandragen. Dit heeft effect op de instroom. Hierbij moet goed worden afgewogen op welke schaal er over de pilot gecommuniceerd wordt. Het is belangrijk om hierbij realistisch te kijken naar wat er in de communicatie naar buiten toe wordt genoemd over de schaalgrootte en beoogde doelen. Zoals in paragraaf 4.4 is benoemd, kan klein beginnen helpen om de aanpak gedurende de looptijd op een goede manier op te kunnen schalen. Wanneer dit het doel is, is het belangrijk om deze gedachte mee te nemen in de communicatie naar buiten toe. Wanneer de communicatie goed aansluit bij de schaalgrootte van de aanpak (waarbij eventuele opschaalambities wel genoemd kunnen worden) wordt er verwachtingen goed gemanaged.

4.8 Monitoring en evaluatie

Om de effecten van een project te bepalen, is het belangrijk dat er aandacht is voor monitoring en evaluatie. Deze monitoring kan door het project zelf ingericht en opgezet worden, maar hier kan ook een extern onderzoeksbureau of universiteit of hogeschool voor worden gevraagd. Wat hierbij in ieder geval van belang is om dit voor of vlak na het begin

van het project ingericht te hebben. Om zuiver te kunnen monitoren en evalueren is een nulmeting (de situatie voor de start van het project) nodig. Dit is namelijk nodig om eventuele effecten aan het project toe te schrijven. Vervolgens kan er gekozen worden om op meerdere momenten (tussenmetingen) te evalueren of om alleen aan het eind of na afloop van het project te evalueren. Ook wordt duidelijk of er eventuele bedoelde of onbedoelde neveneffecten optreden.

Naast het meten van de (eventuele) effecten, is het voordeel van tussentijdse monitoring is dat de resultaten gebruikt kunnen worden om te bezien of de doelstellingen worden behaald of dat er bijsturing nodig is. Naast een effectmeting wordt op deze manier dus tevens een procesevaluatie uitgevoerd. Hiermee wordt duidelijk of het proces en werkwijze verloopt zoals van tevoren bedacht en wat hierin wel en niet werkt.

De financiële baten van wijkrechtspraakprojecten zijn moeilijker te concretiseren. De publieke waarde van wijkrechtspraak zit vooral in de integrale en duurzame aanpak van multiproblematiek, de verbetering van netwerksamenwerking en het vergroten van het vertrouwen in overheidsinstanties (in dit geval de rechtbank). In casussen is het aannemelijk te veronderstellen dat de problematische situatie waarin de bewoner zich bevond, nog jaren zou hebben voortgeduurd wanneer deze persoon niet aan het project had deelgenomen, met alle maatschappelijke kosten van dien. Echter, deze baten zijn moeilijk op geldwaarde te schatten, maar men kan daar een voorstelling van maken door te bedenken op welke posten mogelijk is bespaard. Deze uitkomsten zouden uiteindelijk afgezet kunnen worden tegen de daadwerkelijke gerealiseerde kosten.

4.9 Leren van elkaar

Zoals in de inleiding al is genoemd, heeft de Raad voor de rechtspraak het doel om in 2022 en in 2023 vanuit een groeimodel de wijkrechtspraak verder te ontwikkelen. Naar alle waarschijnlijkheid zullen er de komende periode nieuwe projecten starten die zich richten op wijkrechtspraak. Juist omdat er al meerdere projecten bestaan, is het zeer relevant om gebruik te maken van elkaars kennis. Zo hoeft niet ieder project zelf opnieuw het wiel uit te vinden en in dezelfde valkuilen te vallen waarmee voorgaande projecten mee te maken

---

hebben. De monitoring, zoals besproken in de vorige paragraaf, kan hier als nuttige input voor dienen, evenals de eerder verschenen onderzoeksrapporten van/over de projecten. Hierin worden namelijk de elementen blootgelegd die wel of geen effecten hebben en wat er in het proces of werkwijze wel of niet werkt. De projectgroep of projectleiding speelt hierin een belangrijke rol, aangezien hier veel kennis zit over de uitvoering van de pilot. Het zou goed zijn om op landelijkniveau uitwisseling tussen de verschillende projecten te faciliteren.

Bij de verschillende pilots zien we tevens terug dat ze investeren in het leren tijdens het project zelf, bijvoorbeeld door het organiseren van kennisbevordering of door het houden van casusbesprekingen. Dit is een belangrijke succesfactor voor het slagen van het project. Bij de Wijkrechtspraak in Rotterdam is er kennisbevordering opgestart nadat bleek dat ketenpartners behoefte hadden aan meer kennis over de rollen, taken en bevoegdheden van andere ketenpartners waarmee wordt samengewerkt in het project. Ook zijn er bijvoorbeeld werksessies georganiseerd om te verkennen hoe de instroom vergroot kon worden, wordt er met enige regelmaat een nieuwsbrief verstuurd en is het project een podcast gestart. De podcastafleveringen van ongeveer 15 minuten zijn gemaakt voor en door professionals om een beter beeld te krijgen van de betrokken organisaties. Er is aandacht voor kernwaarden, taken binnen het project Wijkrechtspraak op Zuid, dilemma's en werkende interventies. Bij casusbesprekingen ontmoeten professionals elkaar en kunnen daarin ervaringen delen en benoemen waar zij tegenaan lopen in de werkwijze. Op deze manieren kunnen ketenpartners van elkaar leren. Bovendien bevordert het samenbrengen van de ketenpartners de onderlinge samenwerking.

In Amsterdam wordt ook geïnvesteerd op een ander aspect van het leren, namelijk hoe de rechtspraak beter te begrijpen is voor (kwetsbare) bewoners met als doel het vertrouwen in de rechtspraak te vergroten. Activiteiten in dit kader zijn bijvoorbeeld het organiseren van informatieavonden voor bewoners over zorgpremieschulden waarbij een zitting wordt nagespeeld. De rechtspraak investeert ook in begrijpelijke taal in woord en geschrift. De professionals op zitting zijn geschoold in communicatie met mensen met een licht verstandelijke beperking en de informatiefolder is in meerdere talen beschikbaar. En initiatieven op scholen over normen en waarden worden vanuit het project ondersteund.

---

5 Huis van het Recht en rechtsbijstand pilot Hillesluis

Zoals in hoofdstuk 1 is genoemd, zijn er naast de drie projecten gericht op wijkrechtspraak ook nog twee projecten die zich meer richten op het toegankelijker maken van het juridische domein, in brede zin. Dit zijn de pilots Huis van het Recht in Heerlen en het project rechtsbijstand in Hillesluis. In vergelijking met de andere drie pilots zijn deze pilots breder ingestoken. Bewoners kunnen terecht met hun problemen en hulpbehoefte. Hierbij is er vaak wel sprake van een juridische component, maar deze projecten zijn in vergelijking met de andere projecten niet alleen gericht op rechtspraak.

Ondanks dat deze twee pilots zich niet specifiek richten op wijkrechtspraak, is het nuttig om kennis te nemen van de manier waarop beide soorten projecten zich tot elkaar kunnen verhouden (paragraaf 5.3). Het betrekken van beide invalshoeken kan namelijk zorgen voor een verbinding tussen beide aanpakken, waardoor de toegang tot het recht in steeds grotere mate verfijnt kan worden.

5.1 De pilot rechtsbijstand Hillesluis

De pilot rechtsbijstand Hillesluis richtte zich op een betere samenwerking tussen de wijkteams en juridische professionals (sociaal raadslieden, Juridisch Loket en advocatuur) in de Rotterdamse wijk Hillesluis. Deze pilot is ondertussen geëvalueerd. Uit de evaluatie is gebleken dat alle betrokkenen enthousiast zijn over de samenwerking en de meerwaarde ervan inzien. De betrokkenen geven aan dat alle burgers sneller en beter geholpen worden door de nieuwe werkwijze. De werkwijze is inmiddels zelf opgeschaald naar alle wijken in Feijenoord.

Uit de evaluatie zijn een aantal belangrijke elementen van de pilot naar voren gekomen:

- a. Juridische expertise makkelijker benaderbaar te maken door:
  - i. Vaste contactpersonen;
  - ii. Juridische expertise aan te laten sluiten bij teamoverleggen/sprekuren;

- b. Waar nodig samen op te trekken bij casuïstiek en/of mee te gaan op huisbezoek;
- c. Te werken met een piketlijst voor advocaten als die nodig zijn in plaats van burgers zelf op zoek te laten gaan.

Het belangrijkste werkzame element is het bij elkaar brengen van de verschillende disciplines door te werken met vaste contactpersonen, spreekuren en piketlijsten. Hoe lager de drempel is om contact te leggen, hoe makkelijker dit gaat. Verder bleek in de praktijk de flexibiliteit van de werkwijze een werkzaam element. Door corona moest de pilot na een half jaar worden aangepast en ook later zijn nog aanpassingen gedaan. Daarbij konden betrokkenen kiezen of ze aansloten bij een spreekuur of direct contact opnamen met de juridische professionals. Deze flexibiliteit is niet alleen nodig, maar geeft betrokkenen ook de mogelijkheid gebruik te maken van de elementen die het best passen bij zijn of haar werkpraktijk.

Er zijn twee belangrijke leerpunten. Het eerste punt is dat de pilotwerkwijze voortdurend onder de aandacht moet worden gebracht van de betrokkenen. Dit is door de hectiek van de casuïstiek, de aanwezigheid van andere pilots en het verloop onder medewerkers nodig om bekendheid te houden. Een tweede leerpunt is dat er veel pilots lopen waar soms sprake is van overlap van de doelstellingen. De Wijkrechtspraak in Rotterdam vindt bijvoorbeeld ook plaats in Hillesluis. Hierdoor was het soms onduidelijk over welke pilot het betrof. Dit vraagt om goede communicatie. Daarnaast kan er wellicht ook gekeken worden hoe er (beter) samengewerkt kan worden.

5.2 Huis van het Recht in Heerlen

De kern van dit concept is de inrichting van een fysiek loket waar mensen binnen moeten kunnen lopen. Toegankelijkheid en nabijheid zijn daarbij belangrijk, maar ook dat mensen zich vooral echt gehoord voelen. Mensen die zich melden worden te woord gestaan door

---

professionals die in staat zijn om een inschatting te maken van hun problemen én hun hulpbehoefte – domeinoverstijgend. In het Huis van het Recht is bovendien een rechter beschikbaar die partijen kan bewegen tot een schikking, maar ook, over rechtsgebieden heen, uitspraak kan doen. Een fysiek, gemakkelijk en benaderbaar fysiek loket wordt hierbij cruciaal geacht.

In het Huis van het Recht wordt er een verbinding gelegd tussen het juridische en sociale domein. Deze samenwerking kan leiden tot een effectievere en efficiëntere (toeleiding naar de juiste vorm van) hulpverlening en (waar van toepassing) juridische geschillenbeslechting. Door het Juridisch Loket wordt allereerst een korte scan gedaan naar de mogelijke aanwezigheid van meervoudige problematiek. Bijvoorbeeld omdat de vraag binnen een bepaald rechtsgebied valt waarvan bekend is dat deze problematiek zelden op zichzelf staat. Denk hierbij aan de rechtsgebieden Sociale Voorzieningen, Sociale Verzekering, Verbintenissenrecht (in het bijzonder schulden) of Personen- & Familierecht. Een andere trigger om de scan in te zetten kan ook zijn dat uit het systeem van Het Juridisch Loket blijkt dat de klant zich in de afgelopen twee jaar vaker met problemen heeft gemeld. Een andere mogelijkheid is dat een klant via het sociaal buurtteam of het expertiseteam wordt aangemeld bij Het Juridisch Loket omdat zij meervoudige problematiek met een juridische component hebben geconstateerd.

Na instemming van de betrokken bewoner, zal de gehele situatie van de melder in kaart worden gebracht, met behulp van het sociale buurtteam en/of het expertiseteam. Vanuit daar wordt bepaald welke instanties nog meer betrokken moeten worden om het probleem zo goed mogelijk in beeld te krijgen en om te komen tot een duurzame oplossing. Als op dat moment blijkt dat daarbij tevens een rechter nodig is, wordt bepaald welke van de samenwerkingspartner kan zorgen voor een rechtsingang (verzoekschrift, dagvaarding, etc.).

5.3 Deze pilots in verhouding tot de wijkrechtspraak

Zoals hierboven duidelijk wordt, zijn deze twee projecten niet direct te vergelijken met de projecten die zich specifiek op wijkrechtspraak richten, omdat ze een andere invalshoek

hebben. Wel is het relevant om te bepalen hoe deze twee soorten projecten (gericht op wijkrechtspraak en gericht op de toegankelijkheid van rechtsbijstand en juridische hulp) zich tot elkaar verhouden.

Een eerste voorbeeld hiervan is dat zowel het project Wijkrechtspraak op Zuid en de pilot rechtsbijstand Hillesluis zich in Rotterdam afspelen. Wanneer dit het geval is kan dit zowel van invloed zijn op de praktische uitvoering van de twee projecten, maar ook op niveau hoger, waarbij er bijvoorbeeld op gemeentelijk niveau een betere verbinding kan worden gelegd tussen de aanpakken en de toegang tot het recht verfijnt kan worden. In dit laatste geval is het belangrijk dat er draagvlak bestaat voor het verbinden van beide aanpakken, zodat er in een bepaalde mate een overkoepelend doel kan worden gesteld, zoals het verbeteren van de toegang tot het recht.

Wanneer dergelijke aanpakken zich in op hetzelfde werkgebied (zoals een bepaalde gemeente) richten, kan dit van invloed zijn op de instroom van bewoners in de projecten. Wanneer een project gericht op rechtsbijstand en juridische hulp goed verloopt, kan dit mogelijk instroom in een wijkrechtspraakproject voorkomen, omdat problemen in een vroeger stadium worden opgelost. Hiermee kan voorkomen worden dat problemen escaleren en dat daarna het strafrecht erbij betrokken wordt. Een lagere instroom in de wijkrechtspraak is in dit geval geen indicatie van een minder goed functionerende aanpak, maar mogelijk van een goed werkende preventieve aanpak.

Tegelijkertijd kan een project gericht op rechtsbijstand en juridische hulp tevens een 'vindplaats' zijn voor casussen die mogelijk geschikt zijn voor de wijkrechtspraak. Of, in het geval van het Huis van het Recht, waar een casus van begin tot eind wordt behandeld en waarbij een gang naar de rechter soms wel en soms niet wordt gemaakt. Wanneer professionals van de projecten gericht op rechtsbijstand en juridisch advies casussen voor zich krijgen waarvan zij verwachten dat inzet van een rechter kan helpen in het oplossen van problemen, kunnen zij deze casussen aandragen voor de wijkrechtspraak.

Waarin de projecten gericht op wijkrechtspraak en de projecten gericht op rechtsbijstand en juridisch advies wel vergelijkbaar zijn, is dat er in beide gevallen sprake is van

---

intensieve, ketenbrede samenwerking. Professionals vanuit verschillende organisaties werken samen op vlakken waar ze dat in reguliere werkwijzen minder zouden doen. Wat hier overkoepelend over gezegd kan worden, is dat het belangrijk is dat men elkaar makkelijk weet te vinden en dat men op de hoogte is van elkaars rol, taken en (on)mogelijkheden. Wanneer blijkt dat dit nog onvoldoende is, kunnen bijvoorbeeld bijeenkomsten voor deskundigheidsbevordering helpen. Naast dat ketensamenwerking nodig is voor een goed verloop van de projecten, zorgen de projecten er tevens voor dat de ketensamenwerking wordt verbeterd en wordt bestendigd.